

Höfundur viðprents: "Friðrik II Danakonungur (1534–1588)"

## 1 **Biblíja það er öll heilög ritning**

*Biblíja*

*Guðbrandsbiblíja*

Biblia | Það Er, Øll | Heilög Ritning, vtlógd | a Norrænu. | Med Formalum Doct. | Martini. Lutheri. | Prentad a Holum, Af | Jone Jons Syne | M D LXXXIII.

*Að bókarlokum:* „Þetta Biblíu verk var endad | a Holum i Hialta dal, af Jone Jons Syne, | þaṅ vj. Dag Junij. Aṅ o Domini. M D LXXXiii“

*Auka titilsíða:* „Allar Spa- | maṅ a Bækurnar, vtlagd- | ar a Norrænu | Act. 10. | Þessum (Christo) bera all- | er Spamenn Vitne, Ad | aller þeir sem trua a haṅ , | skulu fa Fyrergiefning | Syndaṅ a, fyrer hṅ s | Nafn | M D L XXXIII.“ 4, cxcii, cxc. Á sumum eintökum eru breytt línuskil á titilsíðu: „vtagd- | ar“. Blaðatal lxxxviii og xc vantar; fyrri talan hefur verið sett á lxxxvii b, en síðari talan á lxxxix b.

*Auka titilsíða:* „Nyia Testa- | mentum, a Norrænu. | Matth. 17. | Þesse er minn Elskuligur | Sonur, ad huerium mier | vel þocknast, Honum | skulu þier hlyda | 1584.“ 1, cxxiii, 1.

*Útgáfustaður og -ár:* Hólar, 1584

*Prentari:* Jón Jónsson (1540–1616)

*Umfang:* 2° Bókinni er skipt í þrjá hluta, og er hver þeirra sér um arka- og blaðatal; fyrsti hluti: [6], ccxcv bl.; annar hluti: [4], cxcii [rétt: cxc] bl.; þriðji hluti: [1], cxxiii, [1] bl.

*Útgáfa:* 1

*Útgefandi:* Guðbrandur Þorláksson (-1627)

*Þýðandi:* Oddur Gottskálksson (-1556)

*Þýðandi:* Gissur Einarsson (1512–1548)

*Viðprent:* Friðrik II Danakonungur (1534–1588): „WI Friderich thend Anden ...“ 1b. Konungsbréf dagsett 19. apríl 1579.

*Viðprent:* Friðrik II Danakonungur (1534–1588): „WI Friderich thend Anden ...“ 2a. Konungsbréf dagsett 22. apríl 1579.

*Viðprent:* Guðbrandur Þorláksson (-1627): „Til Lesarans“ cxxiv a.

*Athugasemd:* Notuð er þýðing Nýja testamentisins eftir Odd Gottskálksson sem mun einnig hafa þýtt nokkurn hluta Gamla testamentisins; Gissur biskup Einarsson þýddi Orðskviðu Salómons og Jesú Síraks bók; um aðra þýðendur er óvíst. Ljósprentuð í Reykjavík 1956–1957 og aftur 1984.

*Efnisorð:* Guðfræði ; Biblíja

*Skreytingar:* Myndskreyttur rammi á titilblöðum. Í skraut á titilsíðum eru felld orðin: „ÞESSE ER MINN ELSKLÉGI SONVR I HVERIVM MIER VEL“. 1.–4., 7. og 8. lína á aðaltitilsíðu í rauðum lit.

*Bókfærði:* Halldór Hermannsson (1878–1958): Icelandic books of the sixteenth century, *Islandica* 9 (1916), 28–35. • Harboe, Ludvig (1709–1783): Kurtze Nachricht von der Isländischen Bibel-Historie, *Dänische Bibliothec* 8 (1746), 1–156. • Henderson, Ebenezer (1784–1858): Iceland 2, *Edinborg* 1818, 247–306.

Íslensk þýðing, Reykjavík 1957, 391–428 • Guðbrandur Vigfússon (1827–1899), Powell, Georg: An Icelandic prose reader, Oxford 1879, 433–443. • Páll Eggert Ólason (1883–1949): Menn og menntir siðskiptaaldarinnar á Íslandi 2, Reykjavík 1922, 538 o. áfr. • Páll Eggert Ólason (1883–1949): Menn og menntir siðskiptaaldarinnar á Íslandi 4, Reykjavík 1926, 373–383. • Haraldur Nielsson (1868–1928): De islandske bibeloversættelser, *Studier tilegnede Fr. Buhl, Kaupmannahöfn* 1925, 181–198. • Bonde, Hildegard: Die Gudbrand-Bibel, *Zentralblatt für Bibliothekswesen* 52 (1935), 241–247. • Westergaard-Nielsen, Christian: Um þýðingu Guðbrandarbiblíu, *Kirkjuritið* 12 (1946), 318–329. • Westergaard-Nielsen, Christian: To bibelske visdomsbøger og deres islandske overlevering, *Bibliotheca Arnamagnæana* 16 (1957), 364–378, 453–464. • Magnús Már Lárusson (1917–2006): Drög að sögu íslenzkra biblíuþýðinga 1540–1815, *Kirkjuritið* 15 (1949), 336–351. • Steingrímur J. Þorsteinsson (1911–1973): Íslenzkar biblíuþýðingar, *Víðförli* 4 (1950), 48–85. • Rosenkilde, Volmer: Europæiske bibeltryk, *Esbjerg* 1952, 202–206. • Bandle, Oskar (1926–2009): Die Sprache der Guðbrandsbiblíja, *Bibliotheca Arnamagnæana* 17 (1956). • Magerøy, Ellen Marie: Planteornamentikken i islandsk treskurd, *Bibliotheca Arnamagnæana Supplement* 5 (1967), 55 o. áfr. • Stefán Karlsson (1928–2006): Um Guðbrandsbiblíu,

Saga 22 (1984), 46-55. • Einar Gunnar Pétursson (1941): Guðbrandur Þorláksson og bókaútgáfa hans, Árbók Landsbókasafns Nýr fl. 10 (1984), 5-26. • Einar Gunnar Pétursson (1941): Fáein atriði um biblíuna úr Minnis- og reikningabók Guðbrands biskups, Árbók Landsbókasafns Nýr fl. 10 (1984), 27-36. • Böðvar Kvaran (1919-2002): Auðlegð Íslendinga, Reykjavík 1995, 50-54. • Ragnar Fjalar Lárusson (1927-2005): Hólabiblíurnar þrjár, Þá sporet af gamle bibler, Kaupmannahöfn 1995, 35-43, 46-58. • Guðrún Kvaran: Die Anfänge der Buchdruckerkunst in Island und die isländische Bibel von 1584, Gutenberg-Jahrbuch 72 (1997), 140-147.  
*Rafrænn aðgangur:* <https://baekur.is/bok/cc67179c-0a98-4489-aa90-977c46b38117>

## 2 Graduale

### *Grallari*

GRADVALE. | Ein Almeñ e- | leg Messusöngs Bok | saman teken og skrifud, til meire og | samþyckelegre Einingar, i þeim Söng og | Ceremonium, sem j Kirkiunne skal syn- | giast og halldast hier i Lande Ep- | ter Ordinantiumne | af | H. Gudbrand Thorlaks syne. | Item. Almenneleg Handbok med Collec- | tum og Oratium sem Lesast skulu i Kirkiu | Söfnudinum Aarid vm kring. | I. Corint. xiiij. | Latid alla hlute sidsamlega, og skickanliga fram | fara ydar a mille. | Item. xj. Cap. | Ef sa er einhuer ydar a medal, sem þrattunar samur | vill vera, Hann vite það, ad vier hofum ecke slykan Sid- | uana, og ei helldur Gudz Søfnødur.

*Að bókarlokum:* „Þryckt a Holum j Hialltadal | af Jone Jons syne, xxv. Dag Oct. | MD XCIII.“

*Útgáfustaður og -ár:* Hólar, 1594

*Prentari:* Jón Jónsson (1540-1616)

*Umfang:* Titilblað, A-D, Aa-Hh. [257] bls. 4°

*Útgáfa:* 1

*Útgefandi:* Guðbrandur Þorláksson (-1627)

*Viðprent:* Friðrik II Danakonungur (1534-1588): „FReederich Thend Anden med Gudz Naade ...“ A1a. Konungsbréf dagsett 29. apríl 1585.

*Viðprent:* Oddur Einarsson (1559-1630): „Vm þañ Psalma Saung sem tijdkast j Kristeligre Kirkiu, nockur Vnderuijsun af lærðra Manna Bokum, Þeim til Frodleiks sem það hafa ecke sialfer lesid. Skrifud af vel Lærdum og Heidarligum Mañ e, Herra Odde Einars syne, Biskupe yfer Skalhollts Stikte.“ A1a-4b. Dagsett 26. nóvember 1594.

*Viðprent:* Guðbrandur Þorláksson (-1627): „Vm það retta Messu Embætte, huernen það skal halldast, efter Rettre Gudz Orda Hliodan, med Saung og Ceremonium“ B1a-C2a. Formáli.

*Viðprent:* „Messu Embætte a Bæna dögum. og Samkomu dögum, þar þeir eru halldner.“ Þ3b-Aa4b.

*Viðprent:* „Hier epterfylgia nockrar vtualdar Bæner og Oratiur sem lesast j Messuñ e a Sunnudögum og ódrum. Hatijdu kringu Ared.“ Bb1a-Dd4b.

*Viðprent:* „Ein Almennelig Handbok fyrer einfalda Presta Huernen Børn skal skjira. Hion samañ Vigia, Siukra vitia, og nockut fleira sem Keñ emañ a Embætte vid kemur.“ Ee1a-Hh4a.

*Athugasemd:* Við bls. 11b er skotið inn í örk miða sem á er prentað annað vers í messuupphafi á kyndilmessu: „Versus secundus. Flockur Einglanna ...“, en það hefur fallið niður við prentun bókarinnar. Handbók presta var áður prentuð í Einni kristilegri handbók Marteins Einarssonar 1555, en síðar í Helgisíðabók 1658 og oftar. Ljósprentað í Reykjavík 1944 og aftur 1982 (ársett 1976).

*Athugasemd:*

*Efnisorð:* Guðfræði ; Messusöngsbækur ; Nótur

*Bókfræði:* Halldór Hermannsson (1878-1958): Icelandic books of the sixteenth century, *Islandica* 9 (1916), 45-46. • Páll Eggert Ólason (1883-1949): Upptök sálma og sálmalaga í lútherskum sið á Íslandi, Reykjavík 1924. • Páll Eggert Ólason (1883-1949): Menn og menntir siðskiptaaldarinnar á Íslandi 4, Reykjavík 1926, 409-416. • Guðbrandur Jónsson (1888-1953): Formáli, Graduale, Reykjavík 1944. • Björn Magnússon (1904-1997): Þróun guðsþjónustuforns íslenzku kirkjunnar frá siðaskiptum, Samtíð og saga 6 (1954), 92-116. • Arngrímur Jónsson: Fyrstu handbækur presta á Íslandi eftir siðbót. Handbók Marteins Einarssonar, handritið Ny kgl. Saml. 138 4to, Graduale 1594. Lítúrgísk þróunarsaga íslenzkrar helgisíðahefðar á 16. öld, Reykjavík 1992.

*Rafrænn aðgangur:* <https://baekur.is/bok/979f4501-26c9-4309-9b39-0006d4bca10f>